

Teorie národního hospodářství

Studenti PF UK

Vypracované otázky ke zkoušce

2011

Tento text vznikl jako příprava na ústní zkoušku z předmětu Teorie národního hospodářství, vyučovaného na právnické fakultě UK. Text vytvořili sami studenti druhého ročníku, nemusí tedy být i přes veškeré korektury zcela správný a autoři nepřebírají žádnou odpovědnost za výsledek zkoušky. Texty byly vytvořeny na wiki studentů PF UK <http://ius.tulacek.eu/>.

Soubor vygenerován: 16.12.2011, 03:49

Obsah

A	Předmět a metody národohospodářské teorie	1
A.71	Předmět národohospodářské teorie a její základní kategorie	1
	Předmět	1
	Základní ekonomický problém	1
	Definice národohospodářské teorie = ekonomie:	1
	Ekonomie x ekonomika	1
	Kategorie národohospodářské teorie	2
A.30	Hlavní historické a současné směry ekonomického myšlení	2
	Merkantilismus	2
	Fyziokraté	3
	Klasická politická ekonomie	3
	Marxismus	4
	Německá historická (ekonomická) škola	4
	"Marginální revoluce" → Neoklasická ekonomická škola	4
	Neoklasická ekonomická škola	4
	Keynesiánství	5
	Chicagská škola	6
	Monetarismus	6
	Institucionalismus	6
	Hlavní názorové proudy soudobé ekonomie	6
B	Základní ekonomické pojmy a principy	8
B.98	Základní ekonomické principy a modely, metodické chyby ekonomického uvažování	8
	Základní ekonomické principy	8
	Přínosy a náklady	8
	Porovnání na základě peněžních hodnot	8
	Racionalita a vlastní zájem	9
	Náklady alternativ a utopené náklady	9
	Uvažování v mezních (marginálních) veličinách	9
	Ekonomická efektivnost	9
	Ekonomická rovnost	9
	Ekonomické modely	9
	Metodické chyby ekonomického uvažování	10
B.54	Náklady alternativ a utopené náklady, ilustруйте na příkladech	10
	Náklady alternativ	10
	Utopené náklady	11
B.97	Základní ekonomické otázky, typy a odlišnosti ekonomických systémů	11
	Základní ekonomické otázky	11
	Typy a odlišnosti ekonomických systémů	12
B.17	Ekonomická efektivnost, Paterovo a Kaldor-Hicksovo kritérium efektivnosti	13
	Ekonomická efektivnost	13
	Paretova a Kaldor-Hicksova efektivnost	14
	Ukazatelé ekonomické efektivnosti	15
	Efektivita a rovnost	15
B.85	Trhy výrobních faktorů, jejich úloha, specifika a regulace	15
	(Nájemní) trhy výrobních faktorů	15
	Výrobní faktory	16
	Národní důchod	17
B.89	Typy ekonomických subjektů, jejich postavení a úloha v národním hospodářství	17
B.49	Model ekonomického koloběhu	17
	Rovnováha v modelu ekonomického koloběhu	19
	Zahrnutí cen do modelu ekonomického koloběhu	20
	Ekonomická nerovnováha	20
B.55	Národohospodářské agregáty a jejich význam	21
	HDP	21
	Inflace	21

Nezaměstnanost	21
Platební bilance	21
B.46 Metody měření HDP	22
Metoda výrobní	22
Metoda důchodová	22
Metoda výdajová	22
C Tržní systém a státní ekonomická regulace	23
C.82 Trh a tržní systém, typy trhů	23
Trh v užším pojetí	23
Trh v širším pojetí	24
Tržní systém	24
C.87 Tržní cena a její funkce	25
Cena	25
Tržní rovnováha	25
Funkce ceny	27
C.7 Cenová a necenová konkurence, principy marketingu	29
Marketing a jeho cíle	29
Konkurence a její typy	29
Marketing a jeho definice	30
C.31 Hospodářská politika, její cíle, druhy a účinnost, magický čtyřúhelník	32
Hospodářská politika	32
Základní hospodářské cíle	32
Hospodářskopolitické nástroje	32
Druhy hospodářské politiky	32
Účinnost hospodářské politiky	33
C.88 Tržní selhání, jeho druhy a příčiny, ilustруйте na příkladech	33
Nedokonalá konkurence	33
Externality	33
Veřejné statky a neúplné trhy	34
Asymetrické informace	34
C.90 Veřejná a soukromá řešení tržních selhání	34
Veřejná řešení tržních selhání	35
Soukromá řešení tržních selhání	35
C.75 Státní regulace trhů, ceny ve smíšené ekonomice	36
Regulace trhů	36
Ceny ve smíšené ekonomice	37
C.73 Selhání vlády a jeho příčiny	38
Důvody vládního selhání	38
D Poptávka, nabídka a tržní cena	39
D.10 Zákon poptávky, zákon nabídky, zákon poptávky a nabídky, zákon jedné ceny	39
Zákon poptávky	39
Zákon nabídky	41
Zákon poptávky a nabídky	42
Zákon jedné ceny	42
D.8 Cenová, důchodová a křížová elasticita poptávky	43
Pružnost poptávky	43
Cenová elasticita poptávky	43
Pružnost poptávky a celkové spotřebitelské výdaje	43
Poptávka v krátkém a dlouhém období	44
Poptávka na jednotlivém trhu a poptávka po zboží jednoho prodávajícího	44
Křížová pružnost poptávky	44
Důchodová pružnost poptávky	44
D.70 Přebytek výrobce a spotřebitele, efektivita tržní rovnováhy	44
Přebytek spotřebitele	44
Přebytek výrobce	45
Celkový přebytek	46
Tržní rovnováha	46
Efektivita tržní rovnováhy	47
D.77 Státní zásahy do cen, jejich příčiny, důsledky a efektivita	47
Přímé státní regulace	47
Nepřímé státní regulace	47
Příčiny	47
Důsledky	47
Efektivita	47

E	Rozhodování, ekonomika a správa firem	49
E.9	Cíle, náklady, příjmy a zisk firmy	49
	Cíle	49
	Náklady	49
	Zisk	50
	Příjmy	51
E.35	Implicitní a explicitní náklady firmy, ekonomický a účetní zisk	51
	Implicitní a explicitní náklady firmy	51
	Ekonomický a účetní zisk	51
E.61	Normální zisk firmy, ekonomická renta a její dobývání	52
	Firma	52
	Explicitní náklady a implicitní náklady	52
	Ekonomický a účetní zisk	52
	Normální zisk	52
	Ekonomická renta	52
E.53	Náklady a nákladové křivky firmy, analýza firemních nákladů	53
	Celkové náklady dělíme na	53
	Průměrné celkové náklady	54
	Mezní náklady firmy	54
	Produkční funkce firmy	54
	Mezní produkt práce/mezní produkt kapitálu	54
	Průběh nákladových křivek	55
E.44	Marginální náklady a jejich význam	57
	Stav firemní rovnováhy	57
	Význam marginálních nákladů	57
	Rozhodování o zastavení činnosti	58
	Uzavření vs. ukončení činnosti	58
E.99	Zákon klesajícího mezního produktu, princip úspor z rozsahu	58
	Princip úspor z rozsahu	58
E.25	Financování firmy, finanční ukazatele a jejich funkce při řízení firmy	59
	Finanční zdroje firmy	59
	Cíle financování	59
	Krátkodobé a dlouhodobé financování	59
	Základní principy finančního řízení firmy	60
	Finanční ukazatele	60
E.96	Význam a struktura rozvahy firmy	61
	Struktura rozvahy	62
	Majetková struktura podniku - aktiva	62
	Kapitálová struktura podniku - pasiva	62
E.21	Ekonomický pohled na vybrané právní formy podniků, jejich výhody a nevýhody	64
	Specifické firmy	66
E.18	Ekonomické aspekty správy korporací	67
	Správa korporace	67
	Corporate governance	68
	Vnitřní a vnější model corporate governance	68
	Vnější model	68
	Vnitřní model	68
	Problém pán a správce	69
F	Struktura trhu, typy konkurence a konkurenční politika	71
F.78	Struktura trhu a tržní síla, relevantní trh	71
	Struktury trhu	71
	Tržní síla	72
	Relevantní trh	72
F.15	Efektivnost dokonalé konkurence	72
F.83	Trh dokonalé konkurence a postavení firmy na tomto trhu	73
	Efektivnost dokonalé konkurence	74
	Dokonalá konkurence a reálné trhy	74
	Reálně existující případ dokonalé konkurence	74
F.58	Nedokonalá konkurence, příčiny vzniku a hlavní typy, ztráta blahobytu v podmínkách nedokonalé konkurence	74
	Konkurence	74
	Omezení konkurence	75
	Dokonalá konkurence	75
	Nedokonalá konkurence	75
	Důsledky nedokonalé konkurence	75
	Typy nedokonalé konkurence	76
	Konkurenční, prokonkurenční či protitrustová politika	78
F.33	Chování firem v podmínkách dokonalé a monopolistické konkurence	79

Konkurence	79
Dokonální konkurence (na nabídkové straně trhu)	79
Nedokonální konkurence	79
Monopolistická konkurence	79
F.34 Chování firem v podmínkách oligopolu a monopolu	80
Oligopol	80
Monopol	81
F.42 Konkurenční politika, antimonopolní zákonodárství, regulace přirozených monopolů	82
Konkurenční politika	82
Protimonopolní zákonodárství	83
Regulace přirozených monopolů	83
Ochrana hospodářské soutěže v EU a ČR	84
G Kapitál a kapitálové trhy	86
G.40 Kapitál, jeho vznik, formy a funkce	86
Co je to kapitál	86
Vznik kapitálu	86
Formy kapitálu	86
Kapitálový trh	87
G.37 Instrukce kapitálového trhu a jejich význam	87
Instrukce kapitálového trhu	87
Instrukce spojené s trhy cenných papírů	88
Instrukce finančního zprostředkování	88
Stádní chování investorů	89
G.52 Nabídka, poptávka a rovnováha na trhu kapitálu	89
Nabídka na kapitálovém trhu	89
G.3 Aktiva, jejich druhy a vlastnosti, stanovení ceny aktiv	91
Aktiva	91
Druhy a vlastnosti	91
Výnosy, ceny, rizika aktiv	91
Míra výnosu aktiva	92
P/E (Price/Earnings ratio)	92
Tržní cena aktiv	92
Neriziková aktiva	92
Investiční riziko	92
Postupy investování	92
G.39 Investování a spekulace, vznik a důsledky "investičních bublin"	93
Některé relevantní pojmy	93
Investování prostředků na kapitálových trzích	93
Investiční bublina	94
G.79 Subjekty kapitálového trhu	95
G.67 Primární a sekundární kapitálové trhy a jejich význam	96
Vznik kapitálu	96
Trh kapitálu	97
Primární a sekundární trh	97
Primární kapitálový trh	98
Sekundární kapitálový trh	98
H Trh práce, zaměstnanost a rozdělení příjmů	99
H.65 Poptávka a nabídka na trhu práce, vliv substitučního a důchodového efektu na nabídku práce	99
Nabídka práce	99
Poptávka práce	100
Trh práce	100
H.84 Trh práce (poptávka, nabídka a rovnováha)	102
Poptávka po práci a nabídka práce	102
Rovnováha na trhu práce	102
Grafy	103
H.86 Tržní a netržní faktory determinace mezd, mzdová strnulost, jej příčiny a důsledky	103
Specifické faktory determinace mezd	103
Mzdová strnulost	104
H.59 Nezaměstnanost, příčiny, druhy a měření, vztah nezaměstnanosti a inflace	105
Dělení nezaměstnanosti	105
H.72 Rozdělení důchodů, nerovnosti v důchodech, přerozdělovací procesy a jejich nástroje	106
Rozdělení mezd a příjmů	106
Sledování mzdové (příjmové) nerovnosti	107
Přerozdělování příjmů a jeho nástroje	107

I	Peníze a měnová politika	109
I.63	Peníze, jejich funkce a formy, úloha zlata v dějinách	109
	Peníze	109
	Funkce peněz	109
	Formy peněz	110
	Úloha zlata v dějinách	110
I.94	Vymezení peněz, peněžní zásoba a peněžní agregáty	110
	Vymezení peněz	110
	Peněžní zásoba a peněžní agregáty	110
I.41	Komoditní peníze, zlatý standard, peníze s nuceným oběhem	111
	Komoditní peníze	111
	Zlatý standard	111
	Nucený oběh	111
I.51	Nabídka a poptávka na trhu peněz, cena peněz, výnosová křivka	112
	Nabídka po penězích	112
	Poptávka po penězích	112
	Faktory ovlivňující poptávku po penězích	112
	Poptávka po penězích a úroková míra	112
I.5	Bankovní systém, tvorba peněz a peněžní multiplikátor	113
	Peněžní multiplikátor	114
I.50	Monetární politika a její nástroje	114
	Cíle MP	115
	Cílování inflace	115
	Nástroje MP	115
	Omezení regulace peněžní zásoby	116
	Nezávislost centrální banky	116
	Funkce bankovního systému	116
I.56	Nástroje expanzivní fiskální a monetární politiky, jejich význam a účinnost	116
	Expanzivní monetární politika	116
	Expanzivní nástroje monetární politiky	117
	Expanzivní fiskální politika	117
I.57	Nástroje restriktivní měnové a rozpočtové politiky, jejich význam a účinnost	118
	Restriktivní monetární politika	118
	Restriktivní nástroje monetární politiky	118
	Restriktivní fiskální politika	119
I.6	Bezprostřední a konečné cíle měnové politiky, cílování inflace	119
	Bezprostřední cíle měnové politiky	119
	Konečné cíle měnové politiky	119
	Cílování inflace	120
I.43	Kvantitativní teorie peněz a cen, Fisherova rovnost	120
	Fisherova rovnost	120
	Z historie	120
I.62	Omezení měnové a fiskální politiky	121
	Měnová politika	121
	Rozpočtová politika	122
I.45	Měnová báze a tvorba peněz, peníze jako dluh	123
	Měnová báze	123
	Tvorba peněz	123
	Peníze jako dluh	124
I.14	Diskontní, lombardní a repo sazba jako měnové nástroje	125
	Úrokové sazby České národní banky	125
I.29	Funkce a nástroje centrální banky	126
	Centrální banka	126
	Funkce centrální banky	126
	Nástroje centrální banky	127
	Nezávislost	128
	Česká národní banka	129
I.60	Nezávislost a odpovědnost centrální banky	129
	Nezávislost centrální banky	129
	Odpovědnost centrální banky	130
I.36	Inflace a její měření, druhy, příčiny a důsledky inflace, inflační daň	130
	Metody výpočtu	130
	Využití ukazatelů inflace	131
	Závažnost inflace	131
	Příčiny inflace	131
	Dopady inflace	132
	Protiinflační politika	132

I.12	Inflační daň	132
	Deflace, její příčiny a důsledky, past likvidity a kvantitativní uvolňování	133
	Deflace	133
	Past likvidity	133
	Kvantitativní uvolňování	133
J	Hospodářský růst	134
J.80	Teorie hospodářského růstu	134
	Hospodářský růst a jeho zdroje	134
	Příčiny hospodářského růstu	134
	Produktivita a její faktory	135
	Růstová politika	136
	Politika nabídkové stránky ekonomiky	136
	Výhody a nevýhody hospodářského růstu	137
J.69	Produktivita práce a kapitálu a jejich faktory, politika nabídkové strany	137
	Produktivita	137
	Produktivita práce	137
	Produktivita kapitálu	138
	Politika nabídkové stránky ekonomiky	139
J.22	Ekonomický růst a rozvoj, zdroje a typy růstu, růstová politika	139
	Zdroje (typy) ekonomického růstu	140
	Růstová politika	140
	Důsledky hospodářského růstu	141
K	Hospodářský cyklus a stabilizační politika	142
K.32	Hospodářský cyklus, jeho příčiny a fáze	142
	Fáze	142
	Typy hospodářských cyklů podle délky	143
	Příčiny hospodářského cyklu	143
	Pojmy	143
K.66	Poptávkové a nabídkové šoky, jejich vliv na recesi	144
	Model souhrnné poptávky a nabídky	144
	Model souhrnné poptávky	144
	Průběh souhrnné nabídky	146
K.38	Investiční akcelerátor a multiplikátor a jejich význam pro průběh hospodářského cyklu	149
	Vývoj spotřebních a investičních výdajů	149
	Investiční akcelerátor a multiplikátor	149
K.26	Finanční a měnová krize, možné příčiny a důsledky	150
	Druhy finanční krize	150
	Finanční krize	150
	Bankovní panika	151
	Měnová krize	152
K.10	Cíle, principy a nástroje stabilizační politiky	153
	Ovlivňování agregátní poptávky	153
	Koordinace monetární a fiskální politiky	155
	Problémy fiskální politiky	155
	Problémy monetární politiky	156
K.2	Agregátní poptávka a nabídka, potenciální a reálný produkt	156
	Agregátní poptávka	156
	Agregátní nabídka	157
	Potenciální HDP	157
	Reálný HDP	157
	Ekonomická rovnováha a ekonomické výkyvy	158
K.4	Automatické stabilizátory a jejich funkce, vysvětlete na příkladu	158
	Jednorázová záměrná opatření (diskrétní) a vestavěné (automatické) stabilizátory	159
	Vztah požadavku na vyrovnaný státní rozpočet a automatických stabilizátorů	159
K.27	Fiskální multiplikátory, efekt vytěsňování	159
	Expanzivní fiskální politika	159
	Fiskální multiplikátor	160
	Efekt vytěsňování	160
	Celkový účinek fiskální expanze	160
K.20	Ekonomické multiplikátory a jejich význam (Keynesův multiplikátor, peněžní multiplikátor, fiskální multiplikátor)	161
	Příklady multiplikátoru	161
	Keynesův multiplikátor	161
	Peněžní multiplikátor	161
	Fiskální multiplikátor	162

K.28 Fiskální politika, její cíle a nástroje	162
Fiskální politika	162
L Státní rozpočet a daňový systém	164
L.93 Veřejné finance, jejich funkce a složky, státní rozpočet a jeho deficity	164
Veřejné finance	164
Rozpočtová soustava	164
L.76 Státní rozpočet, základní struktura jeho příjmové a výdajové stránky	165
Příjmy státního rozpočtu	166
Výdaje státního rozpočtu	166
Typy rozpočtu	166
L.11 Daně, jejich druhy a ekonomické vlastnosti, daňová politika	168
Principy daňového systému	170
L.16 Efektivnost zdanění, daňové břemeno a „náklady mrtvé váhy“, Lafferova křivka	170
Efektivnost zdanění	170
Dopad daní	171
Náklady mrtvé váhy	171
Lafferova křivka	172
L.23 Euro a Maastrichtská kritéria, Pakt stability a růstu	172
Euro - bleskový úvod	172
Historie eura	173
Maastrichtská kritéria	173
Pakt stability a růstu	173
Aktuality o euru	174
M Mezinárodní ekonomické vztahy	175
M.1 Absolutní a komparativní výhody v mezinárodním obchodě, vysvětlete na příkladu	175
Příčiny	175
Absolutní výhoda	175
Komparativní výhoda	175
M.48 Mezinárodní měnové vztahy, devizové trhy, optimální měnové zóny	176
Devizové trhy a měnové kurzy	176
Mezinárodní měnový fond a brettonwoodský systém	179
Optimální měnové zóny	180
Mezinárodní obchod	180
M.64 Platební a obchodní bilance, jejich struktura a význam	182
Platební bilance	182
Obchodní bilance	183
M.13 Devizové režimy a jejich národohospodářské důsledky	185
Fixní (pevný) směnný kurz	186
Flexibilní (plovoucí) kurzy	186
Brettonwoodský měnový systém	186
Kurz dvoustranný a vícestranný, nominální a reálný	187
Devizové režimy a hospodářská politika	188
M.47 Mezinárodní ekonomická integrace a její formy, globalizace ekonomiky	189
Hlavní cíle mezinárodní ekonomické integrace:	189
Stupně integrace	189
Mezinárodní organizace	190
Ekonomická globalizace	190
M.95 Vývoj evropské ekonomické integrace, jednotný vnitřní trh, hospodářská a měnová unie EU	190
Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)	190
Evropské společenství pro atomovou energii a Evropské hospodářské společenství	190
Evropská společenství	191
EU a nové členské státy	191
Jednotný vnitřní trh	191
Hospodářská a měnová unie (HMU)	192
Konvergenční kritéria, Pakt stability a růstu, Euroskupina	192
N Základy ekonomie veřejného sektoru	194
N.24 Externalita, jejich příčiny, důsledky a řešení	194
Negativní externalita	194
Pozitivní externalita	195
Řešení	195
N.81 Transakční náklady a Coaseův teorém	198
Ronald Harry Coase	198
Transakční náklady	198

Coaseho teorém	199
N.92 Veřejné a částečně veřejné statky, společné zdroje	200
Statky čisté a částečně veřejné	201
Společné zdroje a veřejně poskytované soukromé statky	202
Veřejné a soukromé poskytování statků	203
N.74 Soukromé a veřejné statky, veřejné poskytování statků	203
Soukromé statky	203
Veřejné statky	203
Statky částečně veřejné	204
Společné zdroje	204
Veřejně poskytované soukromé statky	204
N.68 Principy ekonomické teorie veřejné volby	205
Problémy veřejné volby	206
Racionální neznalost	206
Zájmové skupiny	206
N.91 Veřejná produkce statků, její příčiny a důsledky	206
Příčiny veřejné produkce	207
Problémy veřejné produkce	207
Soukromá výroba veřejných statků	207
N.19 Ekonomické chování byrokracie	207
Ekonomické charakteristiky úřadu	208
Motivace byrokracie	208
Příčiny růstu úřadů	208
1 Seznam otázek	209

Okruh E

Rozhodování, ekonomika a správa firem

E.9. Cíle, náklady, příjmy a zisk firmy

Cíle

136

- Národohospodářská teorie vychází z předpokladu, že základním cílem ekonomického rozhodování firmy je maximalizovat svůj ekonomický zisk
- Přeměna vstupů na výstupy prodávané na trhu
- Maximalizace okamžitého zisku
- Maximalizace budoucích zisků/ hodnoty firmy (snaha dosáhnout určitého podílu na trhu, nové tržní oblasti)

Náklady

137

- Jsou potřebné pro firemní výrobu
- Používání výrobních faktorů
- **Explicitní**
  - Používání cizích výrobních faktorů (koupě vstupů na výrobu zboží a služeb)
  - Např. nákup materiálu, nájem strojů, mzdy zaměstnancům
    - * = **účetní náklady**
- **Implicitní**
  - Náklady alternativ (ušlých příležitostí)
  - Např. nájemné, které by mohla firma získat, kdyby budovu, kterou používá, pronajala; úroky, které by podnikatel získal, kdyby finanční kapitál uložil; mzda za vlastní práci podnikatele, kdyby se nechal zaměstnat

Ekonomické náklady = implicitní + explicitní

- * **Celkové náklady**
  - Fixní
    - * Bez ohledu na rozsah výroby neměnné
    - * *Např. nájem za budovy, pozemky, stroje, úroky z půjček*
    - * Nejsou pro rozhodování firmy podstatné, mají povahu utopených nákladů (firma je nese i v případě uzavření výroby)
  - Variabilní
    - * Zvyšují se/snižují se změnou objemu výroby
    - * *Např. náklady na spotřebu surovin a energie*
    - * Jsou zásadní pro fungování firmy, jestliže jsou vyšší než celk. příjmy firmy, je výhodnější výrobu krátkodobě uzavřít a omezit tak ekonomickou ztrátu

$$\text{Celkové náklady} = \text{fixní} + \text{variabilní}$$

- Průměrné celkové náklady
  - Náklady na jednotku výroby = (celkové náklady)/(objem výroby)
  - Křivka má tvar U (se zvýšením produkce nejprve klesnou, poté se ale zvyšují)
    - * → Klesající část křivky = úspory z rozsahu výroby
    - * → Rostoucí část křivky = průměrné variabilní náklady se s větší produkcí zvyšují a to v důsledku klesajícího mezního produktu (př. vyšší poruchovost plně využitých strojů, vyšší nároky na pracovníky snižují jejich výkonnost...)

$$\text{Průměrné celkové náklady} = \text{průměrné fixní} + \text{průměrné variabilní}$$

- Efektivní rozsah výroby → rozsah výroby firmy, při kterém dosahuje nejnižších průměrných celk. nákladů
- **Mezní náklady**
  - Zvýšení celk. nákladů díky kterému se zvýší výroba o jednotku
  - Nejprve se snižují, ale se zvyšováním produkce se zvyšují (stejně jako průměrné celk. náklady)
  - Jsou zásadní pro rozhodování firmy o objemu produkce

Zisk

138

- Rozdíl mezi celkovými příjmy a celkovými náklady

$$\text{Zisk firmy} = \text{celkové příjmy} - \text{celkové náklady}$$

- **Ekonomický zisk = celkové příjmy – ekonomické náklady**
  - Firma jej dosáhne jen tehdy, jsou-li celkové příjmy větší než celkové explicitní a implicitní náklady
  - Přežití firmy je možné i v případě nulového či záporného ekonomického zisku
  - Ekonomický zisk je důležitý pro racionální rozhodování firmy – má-li v činnosti setrvat, nebo se začít věnovat jiné
  - Kladný ekonomický zisk = ekonomická renta
- **Účetní zisk = celkové příjmy – účetní náklady**
  - → Ekonomický zisk firmy je zpravidla nižší než účetní
- **Hospodářský výsledek firmy**
  - Kladný = účetní zisk
  - Záporný = ztráta
- Kladný ekonomický zisk = ekonomická renta
  - Je možná pouze krátkodobě (díky konkurenci), trvale jen při monopolním postavení firmy
- Mezní (marginální) analýza
  - Zkoumá, co se stane, jestliže se firma rozhodne vyrobit o jednotku více
  - **Mezní příjem firmy** = zisk z dodatečné jednotky (náklady na tuto jednotku = mezní náklady)

$$\text{Mezní zisk} = \text{mezní příjem} - \text{mezní náklady}$$

- S růstem produkce klesají (firma sníží ceny, aby prodala více)
- **Maximální zisk** nastane tehdy, když jsou mezní zisky nulové (mezní příjmy = mezní náklady → **optimální objem produkce**, firemní rovnováha)

Příjmy

139

- Ke svému fungování potřebují firmy finanční zdroje

Dle způsobu opatření

Vlastní	Cizí
Prodej vyráběných statků	Úvěry
Peněžní vklady od společníků	Dotace ze státního rozpočtu
	Emise dluhopisů

Dle původu

Vnitřní	Vnější - Získané mimo podnik
Prodej vlastní produkce	Půjčky
Investice akcionářů firmy	Dodatečný kapitál od vlastníků

TNH, Urban Jan, 2. doplněné a rozšířené vydání, 2006, str. 154 - 168.

E.35. Implicitní a explicitní náklady firmy, ekonomický a účetní zisk

- základním cílem ekonomického rozhodování firem je maximalizovat svůj zisk - základní kritérium firemního rozhodování a základem pro vytvoření strategie firmy

Implicitní a explicitní náklady firmy

Náklady firmy

140

- lze interpretovat jako náklady obětované příležitosti vystupující v určitých vyhraněných polohách, jedná se především o náklady na používání výrobních faktorů

Explicitní náklady

141

- náklady, které jsou firmy nuceny platit za používání cizích výrobních faktorů/peněžně vyjádřené náklady placené někomu, kdo není vlastníkem firmy
- například náklady za nakoupený materiál, nájem za stroje, mzdy vyplácené zaměstnancům
- evidují se v účetnictví

Implicitní náklady

142

- náklady alternativ neboli ušlých příležitostí
- náklady na zdroje, které firma vlastní sama a používá v podnikání
- firma sama sobě za jejich používání neplatí
- například nájem za vlastní budovu nebo pozemek, které by bylo možné získat jejich pronájmem nebo mzda za vlastní práci podnikatele, kterou by mohl dostat, pokud by se nechal zaměstnat
- důležitým implicitním nákladem většiny firem jsou náklady ušlých příležitostí finančního kapitálu - tento náklad je tvořen úroky, kterých se podnikatel vzdává, pokud své peníze nenechá uložené na účtu
- neevidují se v účetnictví firmy, ale musí se s nimi počítat
- souhrn explicitních a implicitních nákladů tvoří **ekonomické náklady firmy** - důležité pro racionální rozhodování firmy (resp. ekonomický zisk)
- pouze explicitní náklady tvoří **účetní náklady firmy**

Ekonomický a účetní zisk

143

- **zisk** - rozdíl mezi celkovými příjmy a celkovými náklady; rozlišujeme zisk účetní a ekonomický

Účetní zisk

144

- rozdíl mezi celkovým příjmem firmy a jejími explicitními (účetními) náklady
- podklady pro jeho výpočet poskytuje účetnictví
- v účetnictví se vedle pojmu zisk používá i pojmu **hospodářský výsledek firmy** - účetní zisk je označován za *kladný hospodářský výsledek*, záporný hospodářský výsledek je *ztráta*

Ekonomický zisk

145

- **ekonomický zisk** (nadbytečný zisk) = rozdíl mezi celkovými příjmy a ekonomickými náklady nebo také rozdíl mezi účetním ziskem a implicitními náklady
- bývá zpravidla nižší než účetní zisk
- firmy mohou na trhu přežívat i tehdy, je-li jejich ekonomický zisk roven nule nebo záporný
- firma ekonomického zisku dosahuje tehdy, přesáhnou-li její celkové příjmy její celkové explicitní i implicitní náklady
- ekonomické náklady a ekonomický zisk jsou důležité při racionálním rozhodování firmy o setrvání nebo odchodu z trhu
- trhy s kladným ekonomickým ziskem přitahují dodatečné výrobní zdroje, naopak trhy, na kterých firmy prodělávají, zaznamenávají odliv výrobních zdrojů
- pokles ceny - klesá ekonomický zisk - odchod firem z oboru
- inovace snižují náklady - roste ekonomický zisk

Malá encyklopedie moderní ekonomie, M. Sojka, B. Konečný, str. 128-129; Teorie národního hospodářství, J. Urban, 2. doplněné a rozšířené vydání, 2006, str. 154-156

E.61. Normální zisk firmy, ekonomická renta a její dobývání**Firma**

146

- Vedle domácností jedna ze základních kategorií subjektů ekonomického rozhodování
- Tržní subjekt specializující se na přeměnu výrobních vstupů (zdrojů či již vyrobených statků) na výstupy – zboží a služby, které firma prodává na trhu
- Pro tuto činnost nakupuje a využívá služby výrobních faktorů – především práce a kapitálu
- Termín firma v právu představuje název, pod kterým je podnikatel zapsán v obchodním rejstříku
- Firma jako označení je součástí podniku – nehmotný majetek

Explicitní náklady a implicitní náklady

147

- viz →E.35

Ekonomický a účetní zisk

148

- viz →E.35

Normální zisk

149

- Normální zisk – náklady příležitosti prostředků poskytnutých majiteli firmy (odpovídá důchodu, který by podnikatel mohl získat, pokud by řídil třeba jinou firmu)
- Normální zisk je určen alternativními náklady použití výrobních faktorů ve vlastnictví majitele firmy. Rovná se tedy implicitním nákladům.
- Normální zisk je implicitní důchod, který zahrnuje: výnos práce podnikatele, výnos kapitálu a jiných výrobních faktorů v jeho vlastnictví a odměnu za podstoupené podnikatelské riziko.
- **Normální zisk = implicitní náklady**
- **Normální zisk = účetní zisk – ekonomický zisk**
- Majitel firmy, která dosahuje pouze normálního zisku, získá zpět náklady příležitosti spojené s investicí vlastních prostředků do firmy, a nic víc
- Majitel firmy vykazující kladný ekonomický zisk však vydělává více, než jsou náklady příležitosti jeho investice do vlastní firmy
- Je-li ekonomický zisk firmy kladný, je odměna pro podnikatele nadnormální, je-li záporný je podnormální a firma zaznamenává ekonomickou ztrátu

Ekonomická renta

150

- Kladný ekonomický zisk neboli nadnormální zisk bývá označován i jako ekonomická renta

- **Ekonomický zisk (nadnormální zisk) = ekonomická renta**
- Schopnost firmy získat na konkurenčním trhu ekonomickou rentu je omezená, krátkodobá
- Pokud trh umožňuje firmě dosáhnout ekonomické renty, přiláká to nové firmy, vzroste nabídka a cena poklesne
- Z dlouhodobého hlediska je kladný ekonomický zisk na konkurenčním trhu roven nule
- Z krátkodobého hlediska ho firma může dosáhnout snížením nákladů (úspory, nové výrobní postupy)
- Trvalou možnost ekonomické renty přináší naopak monopolní postavení firmy
- Příklad
  - Břícháč Tom
  - Břícháč Tom je farmář a ročně zaplatí za nájem půdy, nářadí a dodávky potřebného materiálu 10 000 dolarů. Jediný vstup, který do farmaření vkládá, je jeho vlastní práce. Je mu jedno, jestli pracuje jako farmář, nebo jako prodejce v obchodě s ročním platem 11 000 dolarů. Roční příjem z prodeje kukuřice činí 22 000 dolarů.
  - Celkový příjem – 22 000
  - Explicitní náklady – 10 000
  - Implicitní náklady – 11 000
  - Účetní zisk - 12 000
  - Ekonomický zisk - 1 000
  - Normální zisk - 11 000

Dobývání ekonomické renty

151

- Snaha jednotlivce nebo skupiny získat monopolní postavení v určité oblasti a získat tak ekonomickou rentu plynoucí z tohoto postavení
- Dobyvatel se snaží různými prostředky (legální i nelegálními) přimět vládu, parlament a další veřejné instituce k přijetí výhodných zákonů, poskytnutí výjimek, zavedení či zrušení regulace, nebo zadání státní zakázky ve prospěch dobyvatele
- Složitě odlišit korupci od dobývání renty – možné rozdělení: podplacení politiků k prosazení zákonů – korupce
- Peníze poskytnuté lobbistovi či právníkovi, aby ovlivnili přijetí zákona, lze považovat za dobývání renty
- Podmínky vzniku monopolního postavení a z něho plynoucí ekonomická renta:
  - Existence omezení trhu – regulace exportu a importu, bariéry zabraňující volnému vstupu do odvětví
  - Vstup na trh – omezeno koupí licence – renta, kterou dobývajícím plyne z koupě privilegií
  - Snaha získat přednostní právo na získání nedostatkové komodity – veřejné zakázky, legislativní výjimky
  - Přirozený vznik renty – objev nových zdrojů – rychle se rozplyne (příchod nových firem do odvětví s vyšším ziskem než v jiných odvětvích)
  - Plýtvání vzácnými zdroji, které nejsou efektivně alokovány do produkce za účelem zvýšení celkového bohatství a blahobytu
  - Zdroje jsou využity k pouhému přesunu stávajícího bohatství směrem k úspěšným dobyvatelům
  - Plýtvání a redistribuce současného bohatství
  - Dobývání renty nevytváří žádný kladný produkt
  - Náklady - náklady firem v boji proti sobě a výběr firem vytvářející prostor pro korupci
  - Výdaje soutěžících o příjem renty, náklady na lobby, soupeření politiků o pozice, kde budou moci získat úplatky, čím více peněz na lobbying, tím větší odchod schopných právníků a pracovníků ze svých pozic na pozici lobbistů – ztráta specialistů → sociální aspekt
  - Společnosti budou ochotné vynaložit takové množství prostředků do výše příjmu z renty
  - Příklad
    - * Soupeření leteckých společností o licenci na lety přes oceán: nutné získat licenci - nefunguje volná konkurence – omezený počet hráčů – netlačí cenu dolů a firmy tak inkasují ekonomickou rentu, firmy bojují mezi sebou o získání licence – reklama, dary, úplatky, lobbying – takové náklady zaplatí zákazník a nic za ně nedostane → nezvyšuje se blahobyt, jen se přerozděluje stávající bohatství k dobyvateli, plýtvání

URBAN, Jan: *Teorie národního hospodářství. 3. doplněné a rozšířené vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 172-174; Robert H. Frank, Ben S. Bernanke: *Ekonomie.* Grada Publishing 2002; vypracované otázky z minulých let

E.53. Náklady a nákladové křivky firmy, analýza firemních nákladů

- náklady - jedna z hlavních položek, které firma při svém rozhodování zvažuje (zisk = příjmy- náklady)
- vztah mezi rozsahem výroby a firemními náklady označujeme za **nákladovou funkci** či **nákladovou křivku firmy** (lze je konstruovat pro všechny kategorie firemních nákladů)

Celkové náklady dělíme na

152

1. Fixní náklady

- náklady režijní - náklady, které zůstávají bez ohledu na rozsah firemní výroby **neměnné**
- ve firmě vznikají i tehdy, když se nevyrábí
- např: nájem za budovy, stroje, úroky z půjček na firemní zařízení nebo nemovitosti

2. Variabilní náklady

- zvyšují/snižují se se změnou objemu výroby (rozsahem činnosti firmy)
- náklady na spotřebu surovin a energii přímo související s výrobou, mzdy ostatních zaměstnanců
- tyto náklady může firma snížit → tím, že omezí objem výroby, např. propustit zaměstnance, přestat používat některé stroje
- zastaví-li se výroba zcela → variabilní náklady klesnou na 0
- **odlišné chování VN a FN** ve vztahu k objemu výroby je způsobeno odlišnou dělitelností výrobních faktorů
- výrobní faktory, které lze v závislosti na požadavcích růstu/snižování objemu výroby **obtížně dělit** → náklady spojené s využíváním těchto výrobních faktorů (budov, pozemků, zařízení) tvoří **FN**
- náklady na používání výrobních faktorů, které lze podle požadavků rozsahu výroby **dobře dělit** - **VN**

Průměrné celkové náklady

153

- (= jednotkové náklady) - náklady na jednotku výroby
- **podíl celkových nákladů a objemu výroby**, $CN = VN + FN \rightarrow$ průměrné $CN =$ Průměrné Fixní Náklady (FN dělených rozsahem výroby) + Průměrné Variabilní Náklad (VN dělených rozsahem výroby)

Mezní náklady firmy

154

- částka, o kterou se **celkové náklady zvýší při vzrůstu výroby o jednotku**
- náklady nezbytné k vyrobení dodatečné jednotky produkce

Produkční funkce firmy

155

- udává **vztah mezi množstvím vstupů** (výrobních faktorů) použitých k výrobě a **rozsahem vyrobené produkce**
- firma snažící se maximalizovat svůj zisk → vyjadřuje produkční fce **maximální objem produkce**
- pro potřeby analýzy se produkční funkce zpravidla zjednodušuje na *závislost mezi produkcí firmy a velikostí práce a kapitálu*
- umožňuje analyzovat, jak se **objem produkce firmy změní při změnách úrovně jejích vstupů**
- zvýšení firemní výroby, ke kterému dojde přidáním dodatečné jednotky vstupu označujeme jako **mezní produkt**

Mezní produkt práce/mezní produkt kapitálu

156

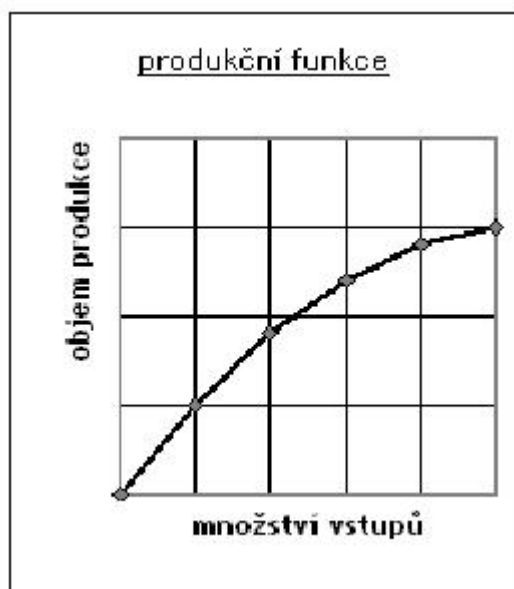
- určuje o kolik jednotek se změní výstup firmy, jestliže se množství práce či kapitálu změní o jednotku
- charakter rostoucí křivky, jejíž růst se postupně zpomaluje
- mezní produkt jednotlivých výrobních faktorů s růstem rozsahu jejich využití klesá
- označujeme jako **princip klesajícího mezního produktu**, či princip klesajících mezních výnosů

Klesající mezní produkt práce

157

- s růstem počtu pracovníků se produkt, který vytvoří každý dodatečný pracovník, **postupně snižuje** (dva pracovníci vyrobí sice více než jeden, nikoli však dvakrát víc)
- lze vysvětlit poklesem kapitálového vybavení práce, poklesem objemu strojů a zařízení, které na každého dodatečného pracovníka připadá, ale i jejich omezenějším prostorem, rostoucí složitostí pracovní organizace
- *Typický průběh produkční funkce*

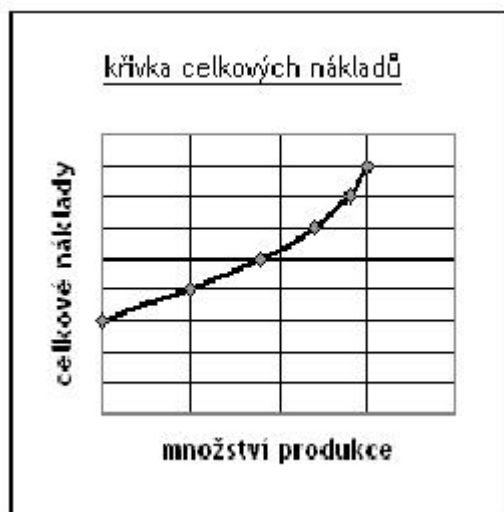
- mezní produkt práce/kapitálu není průměrný produkt práce/ kapitálu, které určují, kolik jednotek výstupu jedna jednotka práce (kapitálu) průměrně vytvoří
- tato veličina též označovaná jako **produktivita výrobního faktoru** (práce, kapitálu)

Průběh nákladových křivek

Průběh křivky celkových nákladů

158

- udává vztah mezi **celkovými náklady a rozsahem firemní produkce**, je rostoucí a její růst se stává se zvyšujícím rozsahem výroby postupně strmější

Křivka celkových nákladů

Křivka průměrných celkových nákladů

159

- zpravidla **tvar písmene U**- se zvyšujícím rozsahem výroby průměrné náklady nejprve klesají, poté rostou
- souvisí s **chováním průměrných fixních a průměrných variabilních nákladů**
- klesající část souvisí s vývojem průměrných fixních nákladů

Princip - Úspory z rozsahu výroby

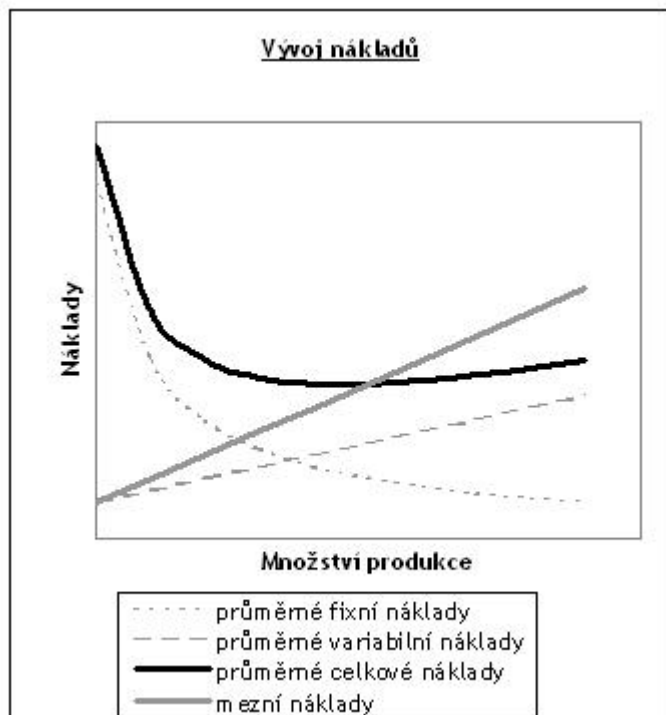
- s růstem objemu výroby se FN rozdělují do většího množství jednotek, takže *průměrně fixní náklady* s růstem rozsahu výroby klesají
- **úspory průměrných nákladů, kterých firma dosáhne při velkém objemu své výroby**
- tento efekt je významný především **ufirem s vysokými FN** (vstupní náklady na výrobní zařízení, náklady na výzkum a vývoj)
- výroba v těchto odvětví je efektivní při velkém objemu produkce

Průměrné variabilní náklady

- **výše VN na jednotku výroby při nízkém objemu výroby klesá**, s růstem však **postupně začíná růst**, v důsledku klesajícího mezního produktu
- přírůstky produkce spojené s každým dalším stejně velkým přírůstkem variabilních VF se snižují
- důvody: s přírůstkem výroby klesá vybavenost práce kapitálem, strojní zařízení či další výrobní kapacity, které jsou již plně využity, vykazují vyšší poruchovost
- výkonnost pracovníků vystavených vyšším nárokům se začíná snižovat
- cena práce a dalších variabilních VF se s růstem poptávky po nich zvyšuje
- *při vyšších objemech výroby* – podíl FN na CN klesá, převládá vliv průměrných VN a efektivnost výroby se snižuje
- průměrné CN s růstem rozsahu výroby klesají jen do doby, kdy efekt klesajících průměrných FN kompenzuje dopad rostoucích průměrných VN
- bod, kdy křivka průměrných CN firmy nabývá minima je označován jako **efektivní rozsah výroby**

Mezní náklady

- nejprve se snižují, se zvyšujícím rozsahem produkce rostou, rychleji než VN
- rostoucí křivka MN protíná křivku průměrných CN v bodě, který odpovídá **efektivnímu rozsahu výroby**
- okamžik, kdy MN dosáhnou úrovně CN - **začínají průměrné CN růst**
- **při nízkém rozsahu výroby** jsou MN pod úrovní průměrných CN, takže výroba každé dodatečné jednotky úroveň průměrných nákladů snižuje
- od okamžiku, kdy MN přesáhnou průměrné CN, však **průměrné CN rostou**
- každá další vyrobená jednotka produkce úroveň průměrných CN zvyšuje
- Vývoj průměrných CN, průměrných VN, MN

- vývoj křivek firemních nákladů **závisí i na délce uvažovaného období**

1. chce-li v **krátkém období** zvýšit objem výroby, jediná cesta je **zvýšit objem variabilních VF** (například přijmout větší počet pracovníků)- průměrné CN v krátkém období v důsledku klesajícího mezního produktu mohou poměrně rychle růst

2. v dlouhém období **může firma rozšířit své fixní výrobní faktory** (postavit např. továrnu) - využít úspor z rozsahu výroby a dosáhnout opět snížení průměrných CN

- **Křivka průměrných CN** v krátkém a dlouhém období bude odlišná
- **V krátkém období** - s růstem rozsahu výroby **mohou průměrné CN růst**
- **V dlouhém období** - tentýž růst výroby může být dosažen při **nižší úrovni průměrných CN a průměrně CN mohou růst pomaleji**

URBAN, Jan, *Teorie národního hospodářství*, str. 176-183

E.44. Marginální náklady a jejich význam

- z anglického *marginal cost = MC*
- taktéž označované: náklady mezní, hraniční, diferenciální
- jako mezní náklady firmy označujeme částku, o kterou se celkové náklady zvýší při vzrůstu výroby o jednotku. Jsou to náklady nezbytné k vyrobení dodatečné jednotky produkce
- mezní náklady lze vyjádřit vztahem: $MC = (\Delta C) / (\Delta X) =$ tedy jako změnu celkových nákladů (C) a výstupů (X). V krátkém období je křivka mezních nákladů rostoucí v důsledku působení zákona klesajících výnosů. Na velikost mezních nákladů nemá vliv úroveň fixních nákladů, protože pokud jde vyrobit dodatečnou jednotku výstupu při nezměněných fixních nákladech (náklady, které jsou pevné - fixní), musejí být dodatečné fixní náklady nulové. Tzn. mezní náklady jsou určeny pouze variabilními náklady
- aby firma dokázala za stavu zvyšování produkce zabránit nepříznivému nárůstu variabilních nákladů (především mzdových nákladů), musí čas od času investovat do vybavenosti fixními výrobními faktory. Pekař si například pořídí další pec a automatický míchač těsta, kopáči si pořídí více lopat a krumpáčů, Škoda auto postaví novou výrobní linku, České dráhy zmodernizují svůj vozový park a zautomatizují některé operace na nádražích, zemědělec si nakoupí úspornější a modernější zemědělskou techniku atd. Jen takto dokáží firmy držet své náklady pod kontrolou a tím pádem obstát na trhu, na kterém panuje tvrdá konkurence

Stav firemní rovnováhy

160

- příjem firmy plynoucí z výroby dodatečné jednotky produkce je označován jako tzv. *mezní příjem firmy*, náklady nezbytné k výrobě této dodatečné jednotky označujeme jako výše uvedené *mezní náklady*. *Mezní zisk* se pak stanoví jako *rozdíl mezi mezním příjmem a mezními náklady*
- v podmínkách tzv. **dokonalé konkurence** zůstává cena, za kterou firma prodává nezměněna, bez ohledu na to, pro jaký rozsah výroby se firma rozhodne
- na trzích **nedokonalé konkurence**, kterých je v praxi většina, dochází naopak k tomu, že mezní příjmy firmy s růstem její produkce klesají, neboť při růstu výroby firma zpravidla musí - aby svých výrobků prodala více - snížit cenu
- mezní náklady při růstu firemní produkce většinou zprvu klesají, později však rostou. Mezní zisk firmy bude proto až do určité urovně výroby kladný, při vyšší úrovni produkce naopak záporný

Význam marginálních nákladů

161

- jestliže výroba dodatečné jednotky produktu zvýší celkové příjmy více než její celkové náklady, pak firma má důvod tuto dodatečnou jednotku vyrobit
- jestliže naopak výroba dodatečné jednotky vyvolá menší zvýšení příjmů než nákladů (mezní zisk bude záporný), pak k tomu již firma usilující o maximalizaci svého zisku důvod nemá
- pro firmu maximalizující svůj zisk z toho vyplývá jednoduché pravidlo: svou výrobu by měla zvyšovat až do bodu, kdy se její *mezní příjmy rovnají mezním nákladům*. Dosáhne-li firma tohoto objemu výroby, nemá již důvod svou produkci dále zvyšovat, ale ani snižovat. Nachází se ve stavu označovaném jako *stav firemní rovnováhy*
  - ⇒ **optimální objem produkce bude ten, při němž se mezní náklady rovnají meznímu příjmu = mezní zisk je 0 - v takovém případě výrobce maximalizuje svůj zisk**
  - graf vývoje mezních nákladů se protíná s grafem průměrných v bodě efektivního rozsahu výroby – nejprve mezní náklady tlačí průměrné dolů (protože průměrné jsou velké kvůli velké váze těch fixních), pak ale jak se střetnou a rovanjí se, tak ty průměrné zvyšují
  - opět je důležité časové hledisko – tentýž rozsah výroby může být dosažen při nižší úrovni průměrných celkových nákladů (třeba se nejdřív najmou síly, ale po čase se postaví nová továrna

Rozhodování o zastavení činnosti

162

- uzavřít výrobu = krátkodobě pozastavit – krátkodobé a vratné rozhodnutí
- opustit trh = zcela ukončit – dlouhodobé a trvalé rozhodnutí

Uzavření vs. ukončení činnosti

163

- **Uzavření činnosti**
  - porovnání průměrné a variabilní ceny nákladů s tržní cenou, pokud jsou vyšší než cena, tak je lepší pozastavit výrobu,
  - nehrají roli fixní náklady (ty mají povahu utopených nákladů)
  - po vzrůstu ceny může výroba pokračovat
- **Ukončení činnosti**
  - pokud z dlouhodobého hlediska průměrné náklady nižší než výnosy

Teorie národního hospodářství, Jan Urban, 3. vydání, 2011 (str. 176,181,184); Powerpointová prezentace J. Urbana TNH 2

E.99. Zákon klesajícího mezního produktu, princip úspor z rozsahu

- Co je **mezní produkt**?
  - Přírůstek celkové produkce dosažený zvýšením množství některého z výrobních faktorů o jednotku
- Několik definicí klesajícího mezního produktu, ze kterých je zákon klesající mezního produktu jasný : (nebo také princip klesajících mezních výnosů)
  - dodatečný produkt z dodatečné jednotky (každého) zdroje při růstu jeho objemu klesá
  - s růstem počtu pracovníků se produkt, který vytvoří každý další, postupně snižuje
  - když přidáme postupně další dávky některých vstupů a přitom ostatní vstupy udržujeme neměnné, budeme dostávat stále menší přírůstky výstupu
  - zvyšuje-li se množství vstupu při konstantní úrovni všech ostatních vstupů, bude mezní produkt každé jednotky vstupu klesat
  - najímá-li firma stále větší počet pracovníků, přispívá každý další najatý pracovník k růstu její produkce méně než předchozí

$$VF1 + VF2 + VF3 + VF4 = \text{PRODUKT}$$

$$VF1 + VF2 + VF3 + (VF4 + VF4) = \text{PRODUKT} + \text{MEZNÍ PRODUKT1}$$

$$VF1 + VF2 + VF3 + (VF4 + VF4 + VF4 + VF4) = \text{PRODUKT} + \text{MEZNÍ PRODUKT2}$$

(menší než MP1)

neúměrné zvýšení výrobního faktoru 4 = klesající mezní produkt

Princip úspor z rozsahu

164

- fixní náklady se s růstem objemu výroby rozdělují do většího množství vyrobených jednotek, takže v průměru klesají
- úspory průměrných nákladů, kterých firma dosáhne při velkém objemu výroby
- významné u velkých firm s vysokými fixními náklady: výroba je efektivní při velkém objemu produkce.
- Fixní náklady - vstupní náklady na zařízení, získání licencí, atd.
- Průměrné náklady - náklady na jednotku vyrobené produkce

Teorie národního hospodářství, URBAN J., 3 doplněné a rozšířené vydání, str. 177-180

E.25. Financování firmy, finanční ukazatele a jejich funkce při řízení firmy

- K zahájení své činnosti, úhradě svých výrobních nákladů i k rozšiřování svých výrobních kapacit potřebuje firma finanční zdroje. Jejich zabezpečení je označováno jako financování firmy.

Finanční zdroje firmy

165

- Členění finančních zdrojů
  - Podle způsobu opatření – vlastní a cizí
  - Podle jejich původu – vnitřní a vnější
  - Tato 2 dělení se často překrývají

Cíle financování

166

1. Financování průběžných potřeb firmy

- většina finančních prostředků pochází z prodeje jejich výrobků a služeb – vnitřní zdroje
- Cash-flow (tok hotovosti) – průběh příjmů z prodeje zboží a služeb a její výdaje. Není neměnný – v některých obdobích do firmy přichází více peněz, než je potřeba k úhradě jejich nákladů, jindy se zase firma může potýkat s nedostatkem prostředků nutných k náhradě nákladů
- Pokud nemá dostatek financí k úhradě průběžných nákladů
  - (a) Snížit náklady
  - (b) Získat dodatečný kapitál od vlastníků
  - (c) Půjčka (krátkodobá)
    - 2. a 3. = vnější zdroje
    - Vlastní finanční zdroje – firma vytváří prodejem statků nebo získává od svých vlastníků
    - Cizí finanční zdroje – půjčky, závazky jiným subjektům, dotace.

2. Financování firemního rozvoje - slouží především zisk firmy – tj. finanční prostředky, které firmě zůstanou po zaplacení všech jejích nákladů. Vlastníci si všechn zisk nerozdělí, většinou určitá část zisku zůstává ve formě tzv. nerozděleného zisku. Tato část zisku + částka strnou odložených odpisů (náklady vzniklé opotřebením fixního kapitálu – vnitřní finanční zdroje firemního rozvoje (investic)

- Další finanční zdroje
  - Vlastní: Vklady stávajících vlastníků/nových vlastníků (vydáním nových akcií a u akciových společností)
  - Cizí: Půjčky (dlouhodobé) – úvěry, emise dluhopisů.
- U firem majících povahu obchodních společností je souhrn vkladů jejich vlastníků (i nepeněžitá forma) vznikající při založení firmy označován jako základní kapitál, který pak tvoří součást jejich vlastních fin. zdrojů.

Krátkodobé a dlouhodobé financování

167

- Rozhodující část cizích finančních zdrojů představují **úvěry**. Půjčky mohou být **krátkodobé** (splatnost do 1 roka), **střednědobé** (do 5 let) nebo **dlouhodobé** (více než 5 let)
- **Krátkodobé půjčky** – financování průběžných nákladů podniku (mzdy, nákupy materiálu). Běžnými typy krátkodobých půjček jsou *obchodní úvěr, půjčky od bank nebo směnečné úvěry*. Firma však může také vydat splatné cenné papíry, které si mohou koupit investoři. Věřitelé (nejčastěji finanční instituce) očekávají, že jako důchod za užití jimi zapůjčených peněz získají **úrok**, který je vyjádřen procentem zapůjčené částky.
- **Dlouhodobé půjčky** – financované bankami (splatnost je obvykle do 10 let) nebo prostřednictvím emisí firemních dluhopisů jsou užívány na nákup zařízení, budov... Věřitelům přinášejí pravidelný tok peněz (úroků) po dobu splatnosti úvěru.
- Financování pomocí cenných papírů
  - **Dlouhodobé financování** - úvěry pro malé podniky, prodej cenných papírů, dluhopisů (obligací) nebo akcií pro velké podniky
  - **Cenný papír** – listina, jenž představuje nárok svého majitele vůči osobě, která cenný papír vydala (emitent)

- **Dluhopis** – dlužnický závazek emitenta vůči vlastníkovy dluhopisu. Stanoví, kdy má být obligace splacena, jaký je úrok (může být stanoven fixně nebo v závislosti na vývoji úrokových sazeb v ekonomice). Osoba, která si obligaci kupuje, se stává věřitelem firmy. Obligace přináší svému vlastníku určité riziko (firma nebude schopna splácet). Míru tohoto rizika lze posoudit na základě ratingu (agentury vydávají hodnocení důvěryhodnosti firem).
- Akciové společnosti mohou získat finanční prostředky vydáním nových akcií. Akcie je cenný papír představující vlastnický podíl na základním kapitálu akciové společnosti (akcie zní na určitou nominální hodnotu, která představuje vlastnický podíl na základním kapitálu). Emise může být soukromá nebo veřejná - blíže neurčenému okruhu zájemců na akciových trzích (burzách). Noví vlastníci akcií se na rozdíl od vlastníků obligací stávají spoludávajícími firmy. Tím ztrácejí nárok na vrácení investovaných prostředků, na druhou stranu se ale podílejí na zisku firmy v podobě dividend (akcie mohou být výnosnější než obligace, ale nesou větší míru rizika).
- **Druhy akcií**
  1. Kmenové – základní druh akcií. Majitel má všechna akcionářská práva bez omezení.
  2. Prioritní – oproti vlastníků kmenových akcií mají přednostní právo na výplatu dividendy a přednostní podíl na likvidačním zůstatku firmy, tj. majetku společnosti, v případě, že je likvidována
  3. Na majitele – cenný papír na doručitele
  4. Na jméno – a.s. má seznam svých akcionářů a převoditelnost může být vázána jejich souhlasem.
- na burzách probíhá tzv. *ochrana investorů* - určité instituce na burze, které mají za úkol řídit prodej a nákup cenných papírů.
- Snaží se zajistit investorům při nákupu potřebné informace, stanovují pravidla, kterým se obchodování řídí.

Základní principy finančního řízení firmy

168

- **Finanční řízení** – zajišťování finančních zdrojů firmy a rozhodování o jejich rozdělení a užití. Cílem je zajistit platební schopnost, zajistit potřebnou likviditu, a dbát o rentabilitu firmy (její ziskovost).
- **Zabezpečeno skrz** finanční plánování, krátkodobé financování, dlouhodobé financování, volby optimální majetkové a kapitálové struktury firmy a provádění finančních analýz.
- **Finanční plán** - plán peněžních příjmů (tržby za výrobky a služby) a výdajů (nákup materiálu, mzdy...)
- Rozhodování o optimální majetkové a kapitálové struktuře firmy, která se odráží v tzv. rozvaze (bilanci firmy), zahrnuje rozdělení firemního majetku (tzv. aktiv) a rozdělení jeho finančních zdrojů (tzv. pasiv).
- **Aktiva** - souhrn hodnoty věcí, peněz, pohledávek, majetkových hodnot, které patří podnikateli a slouží k jeho podnikání. Stálá (majetek dlouhodobé povahy) a oběžná aktiva (zásoby a peněžní prostředky)
- **Pasiva** - informují o tom z jakých zdrojů byl majetek firmy (její aktiva) pořízen. Zdroje firmy mohou být vlastní (především základní kapitál a nerozdělený zisk) a cizí (úvěry a závazky vůči jiným subjektům).
- **Finanční analýza firmy** - hodnocení jejího podnikání z finančního hlediska, Dává představu o současném i perspektivním finančním stavu firmy. Podkladem pro finanční rozhodování i srovnávání firemních údajů s plánem nebo výsledky jiných podniků. Slouží také pro stanovení **finanční hodnoty firmy**.

Podklady pro finanční analýzu

1. Rozvaha (bilance firmy) – přehled o majetku podniku (jeho aktiva) a zdrojích jeho krytí (pasiva) v peněžním vyjádření k určitému datu. Umožňuje nám tak posoudit **finanční pozici firmy**. Správně sestavená rozvaha musí splňovat základní bilanční rovnici - **součet aktiv = součet pasiv**.
  2. Výsledovka firmy – výkaz zisků a ztrát
  3. Výkaz finančních toků - cash flow – příjem a výdej peněžních prostředků (hotových vkladů)
- Tento soubor finančních výkazů je označován jako účetní uzávěrka.

Finanční ukazatele

169

- Provádí se jimi finanční analýza firmy. 3 základní skupiny, které tvoří:
  - Ukazatele rentability (ziskovost)
  - Ukazatele likvidity (platební schopnosti podniku)
  - Ukazatele zadluženosti
- **Ukazatele rentability**
  - Dílčí ukazatele firemní rentability
    - * Ukazatel rentability tržeb – podíl zisku na tržbách firmy (úspěšnost prodeje)
    - * Ukazatel rentability nákladů – podíl zisku na nákladech firmy

- * Ukazatel rentability investic – informuje o ziskovosti investičních projektů
- Souhrnným ukazatelem firemní rentability
  - * Ukazatel rentability vlastního kapitálu - podíl zisku k vlastnímu kapitálu firmy a informující o ziskovosti firmy pro její vlastníky
- **Ukazatele likvidity**
  - Udávají schopnost podniku dostát svým finančním závazkům. Udávají vztah mezi oběžným majetkem firmy a jejím krátkodobými závazky (krátkodobými pasivy).
- **Ukazatele zadluženosti**
  - Charakterizují tzv. kapitálovou strukturu firmy, tj. podíl zdrojů vlastních a cizích k celkovým aktivům
  - Udávají tak na příklad, kolik procent z celkových aktiv firmy je financováno cizím kapitálem či kolik procent tvoří zadlužení firmy vzhledem k jejím vlastním zdrojům
  - Posledně uvedený ukazatel bývá u akciových společnostech označován jako tzv. debt-equity ratio (pojem equity je používán jako označení pro hodnotu vlastního kapitálu, tj. finančních zdrojů vložených do firmy jejími akcionáři)

Urban, Jan: *Teorie národního hospodářství*, 2011, str. 191-202

E.96. Význam a struktura rozvahy firmy

- Rozvaha (bilance) - jedním ze základních finančních výkazů firmy i její účetní závěrky (soubor finančních výkazů)
- Hlavními finančními výkazy jsou
  1. **rozvaha** – zachycuje majetek firmy a jeho zdroje
  2. **výsledkovka** – výkaz zisků a ztrát
  3. **výkaz finančních toků** – zachycuje příjem a výdej peněžních prostředků (tzn. hotových peněz a vkladů u peněžních ústavů)
- **Bilance podává přehled o majetku firmy (aktivech) a zdrojích jeho krytí (pasivech) v peněžním vyjádření k určitému datu (tzv. rozvahovému dni), a umožňuje posoudit tzv. finanční pozici firmy.**
- Bilance podává informace o
  - funkční skladbě aktiv, což vyžaduje rozlišit dlouhodobá a krátkodobá aktiva
  - solventnosti účetní jednotky vypovídající a její schopnosti hradit závazky, což vyžaduje vykazovat pohledávky a závazky podle zůstatkové doby splatnosti
  - finanční struktury, tzn. podílu vlastních a cizích zdrojů
  - struktury vlastního kapitálu v členění na interní zdroje financování (fondy vytvořené ze zisku, výsledky hospodaření) a externí zdroje (vložení základní kapitál, ostatní kapitálové fondy tvořené vkladem)
- je-li celkem sestavujícím bilanci podnik, jedná se o individuální bil., je-li tímto celkem skupina podniků, které jsou majetkově propojené, jde o konsolidovanou bil.
- na počátku aktivity sestavuje účetní jednotka zahajovací bilanci (přehled majetku a jeho zdrojů ke dni vzniku), řádná bilance se sestavuje k okamžiku pravidelného sestavování, mimořádná bilance se sestavuje v mimořádných situacích jako např. při fúzi, vstup do likvidace
- správná rozvaha musí splňovat základní podmínku: aktiva = pasiva, aktiva = dluhy + vlastní jmění
- každá změna je tedy zachycována dvakrát (na levé straně – majetek a na straně pravé – zdroje majetku) – toto se označuje jako podvojný účetnictví

Struktura rozvahy

Aktiva	Pasiva
pohledávky za upsané vlastní jmění	vlastní jmění - základní jmění - kapitálové fondy - fondy ze zisku - hospodářské výsledky minulých let - hospodářský výsledek běžného účetního období
stálá aktiva - nehmotný investiční majetek - hmotný investiční majetek - finanční investice	cizí zdroje - rezervy - dlouhodobé závazky - krátkodobé závazky - bankovní úvěry a výpomoci
oběžná aktiva - zásoby - dlouhodobé pohledávky - krátkodobé pohledávky - finanční majetek	ostatní pasiva = přechodné účty pasiv - časové rozlišení - dohadné účty pasivní
ostatní aktiva - přechodné účty aktiv	

170

Majetková struktura podniku - aktiva

171

- majetkem podniku se rozumí souhrn všech věcí, peněz, pohledávek a jiných majetkových hodnot, které patří podnikateli a slouží k podnikání
- je tvořen dvěma hlavními skupinami, které se liší dobou, po kterou slouží, než se vrátí do peněžní formy - první skupinou je investiční majetek, druhou oběžný majetek
- **A – investiční majetek (stálá aktiva)** – majetek sloužící podniku dlouhou dobu a který tvoří podstatu majetkové struktury
  - A1 (nehmotný investiční majetek) – tvoří za úplaty získaná oprávnění jako např. patenty, licence, autorská práva, goodwill (dobré jméno) atd.
  - A2 (hmotný investiční majetek) – budovy, stroje, výrobní zařízení
    - * dělí se movitostí a nemovitostí
  - majetek se postupně opotřebovává a tento jev se zachycuje ve formě odpisů do nákladů podniku (mají většinou podobu fixních nákladů)
  - A3 (finanční investice) – účasti podniku v jiných podnicích, cenné papíry (akcie, dluhopisy)
- **B – oběžný majetek (oběžná aktiva)** – přítomný v podniku ve více formách např. ve věcné podobě (zásoby materiálu, rozpracovaná výrobky, paliva), peněžní podobě (peníze v pokladně, peníze na účtech bank), pohledávky, krátkodobý finanční majetek
  - na této složce aktiv je založen ukazatel rychlosti obratu oběžného majetku (podle rychlosti „obíhání“ majetku tzn. změny jedné formy na jinou např. peníze na materiál, ten na výrobky a ty na pohledávky a tak dále)
  - schopnost jednotlivých aktiv přeměnit se na peněžní prostředky bez větších ztrát je označována jako **likvidnost**
  - likviditou podniku se rozumí míra schopnosti podniku uhradit své závazky (poměr mezi krátkodobými splatnými závazky podniku a likvidními aktivy), jestliže je podnik nelikvidní, hovoří se o **insolvenci** (splatné dluhy jsou vyšší než realizovatelná hodnota aktiv) – nadměrná likvidita ale také není optimální z důvodu nízkého výnosu (peníze v pokladně mají nulový výnos, peníze na účtech velmi nízký)
- majetková struktura podniků se liší na základě různých faktorů (odvětví, politika managementu atd.), podniky s převahou investičního majetku se nazývají investičně intenzivní (doly, elektrárny, teplárny), podniky s převahou oběžného majetku se označují jako provozně intenzivní (potravinářské podniky, banky)

Kapitálová struktura podniku - pasiva

172

- kapitálovou strukturou podniku se rozumí struktura zdrojů, z nich majetek podniku vznikl – vložil-li kapitál do podniku sám podnikatel, hovoří se o vlastním kapitálu, vložil-li kapitál věřitel, hovoří se o cizím kapitálu neboli dluhu

- pokud má podnik více kapitálu než je třeba, označuje se za překapitalizovaný (akciová společnost emituje více akciového kapitálu, než může efektivně využít – společnost pak není s to vygenerovat takový zisk, aby vyplatila požadovanou výši dividend), na druhou stranu jestliže má podnik kapitálu méně, hovoří se o tom, že je podkapitalizovaný (tato situace nastává při prudké expanzi podniku, kdy rychle rostou aktiva, která ale nejsou kryta finančními zdroji – podnik se zadlužuje a tímto krátkodobým cizím kapitálem kryje dlouhodobý majetek – tak se posléze může dostat do insolvence)
- potřebné množství kapitálu je při založení podniku stanoveno v zakladatelském rozpočtu
- **A – vlastní kapitál** – je hlavním nositelem podnikatelského rizika, jeho podíl na celkovém kapitálu je proto ukazatelem finanční jistoty
  - je tvořen peněžitými i nepeněžitými vklady:
    - * A1 – Základní kapitál – peněžní i nepeněžní vklady společníků do společnosti, v A.S. a S.R.O. vytvářeno povinně
    - * A2 – kapitálové fondy – jejich hlavní část tvoří tzv. emisním ážio tj. rozdíl mezi skutečnou prodejní cenou akcií a jejich cenou nominální
    - * A3 – fondy ze zisku – vytvářeny přímo ze zákona nebo je tvorba předepsána stanovami, jsou pojistkou proti nepředvídaným rizikům v podnikání
    - * A4 – nerozdělený zisk – část zisku po odvodu daní, která se nerozděluje a slouží k dalšímu podnikání
    - * + A5,6 (viz základní rozdělení – tabulka – výsledky hospodaření)
- **B – cizí kapitál** – je dluhem podniku, který musí být v určité době uhrazen
  - B1 – krátkodobý cizí kapitál – zahrnuje závazky splatné do jednoho roku (krátkodobé úvěry, půjčky, dosud nevyplacené mzdy a platy)
  - B2 – dlouhodobý cizí kapitál – splatné za více než jeden rok (emitované obligace, hypoteční úvěry atd.)
- **C – rezervy** – určeny k financování nepředvídaných výdajů v budoucnosti
  - jsou vytvářeny na vrub nákladů (rozdíl od rezervních fondů, které se vytvářejí ze zisků)
  - vedle těchto rezerv některé podniky vytvářejí také tiché rezervy (vznikají nižším oceněním aktiv a vyšším oceněním dluhů nebo zrychleným odepisováním)
- cenou za užívání cizího kapitálu jsou **úroky** (+ další náklady např. bankovní poplatky aj.) – v této souvislosti platí dvě zásady: 1) cizí kapitál je levnější než vlastní, 2) krátkodobý kapitál je levnější než dlouhodobý (s délkou časového horizontu roste riziko a s ním i požadavek na výnosnost investovaného kapitálu)
- k první zásadě se vztahují tzv. finanční páka a daňový efekt
  - **Finanční páka** – cizí kapitál zvedá výnosnost vlastního kapitálu (vl. kapitál 1000, zisk 200, zisk před zdaněním v procentech na vl. kapitál = 20 procent — naproti tomu: vl. kapitál 500, cizí kapitál 500, zisk 200, úrok z cizího kapitálu = 14 procent, zisk v proc. před zdaněním na vl. kapitál 26 procent)
  - **Daňový efekt** – úroky z cizího kapitálu jsou součástí nákladů, které snižují zisk, ze kterého se platí daň = úroky tedy snižují daňové zatížení podniku
- Důvody užití cizího kapitálu
  - nedostatečný vlastní kapitál
  - přechodné nedisponování kapitálem
  - cizí kapitál nezakládá poskytovateli práva v přímém řízení podniku
  - zvyšuje rentabilitu vlastního kapitálu
- Důvody proti užití: zvyšování zadluženosti, každý další dluh je dražší a je těžší jej získat, omezuje jednání managementu, který musí jednání uzpůsobit závazkům
- Poměr cizího a vlastního kapitálu – vlivy: odvětví (např. bankovníctví pracuje s velmi vysokou mírou cizího kapitálu), struktura majetku, subjektivní postoj podnikatele resp. managementu, úroková míra bank, výnosnost podniku – management musí tedy usilovat o optimální míru zadlužení vzhledem k uvedeným faktorům
- Struktura dluhů
  - krátkodobý cizí kapitál je levnější než dlouhodobý, musí být ale splácen v kratší době a zvyšuje tak riziko platební neschopnosti
  - krátkodobý kapitál by měl krýt tedy likvidní aktiva, dlouhodobý kapitál by měl naopak krýt investiční majetek
- jestliže oběžná aktiva převyšují krátkodobý kapitál, z rozdílu vzniká čistý pracovní kapitál (částka volných prostředků)
- jestliže nastane opačná situace, vzniká nekrytý dluh
- rozdíl mezi aktivy firmy a hodnotou firemních závazků je označován jako čistá (účetní) hodnota firmy – její výše přepočtená na jednu akcii udává účetní hodnotu firmy připadající na jednu akcii, tato hodnota se většinou nachází pod tržní hodnotou akcie

Teorie národního hospodářství, Jan Urban, 3. Vydání, 2011, Wolters Kluwer, s. 200-202; Podniková ekonomika, Miroslav Synek a kol., 2000, C.H. Beck, s. 109 – 121; Ekonomický slovník, Hindks, Holman, Hronová, 2003, C.H. Beck; semináře Borkovec

E.21. Ekonomický pohled na vybrané právní formy podniků, jejich výhody a nevýhody

- Z hlediska právní formy a vlastnické struktury lze firmy dělit do několika kategorií (především)
  - Firmy FO / Firmy založené na partnerství / Akciové společnosti (korporace) / Podniky ve veřejném vlastnictví
  - Specifické jsou - Družstva / Nadace

Firma FO / živnostník

173

- z. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání
- Zhruba 60-70% celkového počtu firem, kvůli nejjednodušší a nejméně nákladné formě zakládání

Výhody	Nevýhody
Pružnost (živnostník sám rozhoduje)	Neomezené ručení majetkem živnostníka
Menší rozsah administrativně-právních omezení	Zpravidla omezené kapitálové zdroje
FO nemusí skládat zakládací kapitál	Menší pravděpodobnost zisku půjčky
Zisk je zdaňován jako příjem vlastníka	

Partnerství

174

- Řadí se mezi ně zejména veřejná obchodní společnost, komanditní společnost a společnost s ručením omezeným

Výhody	Nevýhody
Relativně snadné založení	Menší pravděpodobnost zisku vyšší půjčky
Možnost omezeného ručení (s r. o., k. s. – komandista)	Možnost rozporu ohledně rozhodování ve firmě
Vyšší kapitálové zdroje spojením majetků více partnerů	Firma je úzce (přímo) vázána na osoby partnerů
Zdroj nápadů či manažerského know-how	

Veřejná obchodní společnost (v.o.s)

175

- § 76-92 Obch.Z. 513/1991 Sb.
- Minimálně dva zakladatelé
- Zakládána společenskou smlouvou
- Zapisuje se do obchodního rejstříku
- Zisk je zdaňován jako příjem společníků
- Ručení společníků je neomezené

Komanditní společnost (k.s.)

176

- § 93-104 Obch.Z.
- Minimálně dva zakladatelé (1 komplementář, 1 komandista)
- Zakládána společenskou smlouvou
- Komplementáři - ručí celým svým majetkem, řídí firmu
- Komandisté ručí omezeně, ale nemohou řídit, minimální výše vkladu je 5000,- Kč

Společnost s ručením omezeným (s.r.o.)

177

- § 105-153 Obch. Z
- Nejvíce rozšířené partnerské společnosti v ČR
- S partnerstvím ji spojuje vazba na osoby společníků a obtížný převod vlastnického podílu ve firmě
- S korporací ji spojuje omezené ručení vlastníků a samostatné zdanění
- Založit společnost může minimálně 1 osoba
- Maximální počet společníků je 50

- Zakladací dokumenty jsou
    - Zakladatelská listina (když zakládá jeden)
    - Společenská smlouva (když zakládají dva a více)
  - Společnost vzniká zápisem do Obchodního rejstříku
  - Základní kapitál je 200 tisíc Kč (minimální vklad společníka je 20000,- Kč, v rámci základního vkladu je možno poskytnout i nepeněžní vklady)
  - Společnost ručí vlastním majetkem
  - Společníci ručí do výše svých vkladů
  - Orgány
1. Jednatel = statutární orgán (1 nebo více jednatelů, nesou právní odpovědnost, odpovídají za chod společnosti, vedení účetnictví, atd.)
  2. Valná hromada = nejvyšší orgán
  3. Zřídká dozorčí rada (jmenuje ji valná hromada)

Podniky franchisového typu

178

- Franchise představuje licenci k provozování vlastního soukromého podniku, který funguje jako součást většího podnikového celku (řetězce)
- Tento typ je společností se nejčastěji objevuje v oblasti maloobchodu, veřejného stravování, hotelů a služeb.

Sdružení podle Občanského zákoníku

179

- Nemá právní subjektivitu
- Vzniká smlouvou (připouští se i ústní)
- Práva a povinnosti přecházejí přímo na účastníky

Občanské sdružení

180

- Má právní subjektivitu (Spolky, svazy, kluby)
- Spíše doménou občanských aktivit, avšak podnikat mohou

Zájmové sdružení právnických osob

181

- Zapisují se do rejstříků
- Vytváření spíše kvůli lobby

Obecně prospěšná společnost

182

- Nečíslovaný seznam Podnikat může, ale výdělek musí být použit na obecně prospěšnou činnost

Akciové společnosti (korporace)

183

- § 154-220 Obch. Z.
- Jedná se o méně rozšířené, avšak nejdominantnější ekonomické subjekty
- Vlastnictví podniku je reprezentováno akciemi (vlastník = akcionář)

Výhody	Nevýhody
Financování je jednodušší díky možnosti vydávání akcií, možnosti vydávání obligací a lepšímu přístupu k úvěrům	Náklady jsou vyšší při zakládání i chodu společnosti
Omezené ručení, kde akcionář může přijít pouze o částku vynaloženou na akcie, společnost odpovídá za závazky sama (vlastní majetek)	Informační povinnost korporací, jejichž akcie jsou veřejně prodávány (narušuje soukromí)
Nepřímá účast vlastníků na řízení firmy, kdy společnost řídí management, akcionáři se účastní jen zákonem stanoveným způsobem, tj. na valné hromadě (může být i problémem)	Dvojitý zdanění, kdy společnost daní zisk a následně akcionáři daní svůj příjem z dividend
Snadný transfer vlastnictví – rozhoduje pouze koupě/prodej akcií	Oddělení vlastnictví společnosti od jejího řízení – může docházet k názorovému rozporu mezi vlastníky a managementem (např. otázka rozdělení zisku)
Neomezená doba trvání – úmrtím akcionáře přechází akcie na jeho dědice	Nevýhodou může být i velikost, která sice umožňuje diverzifikaci výrobních programů, avšak značně zvyšuje nároky na řízení a organizaci (syndrom nepružnosti)

- Základní kapitál je 2 mil Kč (pokud se obchoduje s veřejnými akciemi - 20 mil Kč)
- Zakladatelem je minimálně 1 PO (uzavírá se zakládací listina) nebo min 2 FO (uzavírá se zakládací smlouva)
- Řídí se Stanovami = základní právní a řídicí dokumenty obsahují obchodní jméno, sídlo, předmět podnikání, výšku základního kapitálu, počet členů představenstva)
- Ručení je omezené, společnost ručí sama (akcionáři mohou přijít jen o své akcie)
- Akcie = základní kapitál akciové společnosti, jsou to cenné papíry, které obsahují obchodní jméno a zisk, jsou označené čísly

1. Z hlediska formy akcie: na jméno, na majitele
2. Z hlediska druhu akcie: zaměstnanecké, prioritní

- Orgány

1. Představenstvo - statutární orgán
2. Valná hromada - nejvyšší orgán
3. Dozorčí rada – povinně zřizována (volena valnou hromadou)

Specifické firmy

Družstva

- §221-260 Obch. Z.
- Forma firemní organizace založená, vlastněná a provozovaná skupinou osob v jejich společném zájmu
- Nejčastější typy družstev

1. Bytová (vlastněná nájemníky)
2. Spotřebitelská, nákupní, prodejní (za účelem výhodnějších nákupů)
3. Výrobní družstva (výroba a prodej za účasti nebo z pověření členů)

- Základním dokumentem jsou Stanovy
- Společenství neuzavřeného počtu společníků
- Orgány

1. Členská schůze (řídicí orgán)
2. Kontrolní komise (dozorčí orgán)

- Dva kapitály

1. Základní zapisovaný
2. Skutečný základní kapitál, který je tvořen vklady

Neziskové organizace

185

- z. č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech
- Firmy, které slouží určitým obecně prospěšným (vzdělávacím, zdravotním, kulturním, sociální, charitativním, církevním) účelům.
- Jako nezisková organizace může vytvářet zisk, který ovšem musí využít pro financování vlastních potřeb (nesmí vykázat zisk).

Veřejné podniky

186

- z. č. 77/1997 Sb., o státním podniku
  - Jedná se o firmy (spolu)vlastněné státem nebo jiným veřejným subjektem (kraj, obec), kde stát rovněž jmenuje osoby do jejich vedení.
  - Ve většině případů jsou podniky zakládány proto, aby poskytovaly služby, které soukromé podniky nejsou schopny nebo ochotny poskytovat.
  - Stát na počátku vkládá vklad v peněžní/nepeněžní formě, který se nazývá kmenový kapitál podniku.
  - Vzniká uzavřením zakladatelské smlouvy a zápisem do obchodního rejstříku.
  - Ručení je omezené, podnik ručí jen svým majetkem.
  - Podnik neručí za závazky státu, stát neručí za závazky podniku.
  - Orgány
1. Prezident (ředitel) – zastupuje podnik navenek, řídí jeho činnost
  2. Dozorčí rada (kontrolní orgán)

Evropská společnost

187

- Spojení dvou a.s. z různých zemí, řídí se EP

TNH, Jan Urban, 3. Vydání, str. 208-214; Výpisky z přednášek a seminářů

E.18. Ekonomické aspekty správy korporací

- velké veřejné korporace = spousta akcionářů (vlastníků) - **potřeba správních orgánů (mezičlánků) pro efektivní propojení** vlastníků a vedení společnosti

Správa korporace

188

- **správní orgány** - určují obecné směřování společnosti, nástroje pro jeho dosažení a zajišťují kontrolu hospodaření
  - **valná hromada akcionářů**
    - * nejvyšší správní orgán
    - * akcionáři se **podílejí na správě pouze nepřímou** - hlasovacím právem na valné hromadě
    - * **volí členy ostatních správních orgánů**, určuje obecné směřování společnosti (cíl, vize), má pravomoci týkající se hospodaření (rozdělení zisku, vydávání dluhopisů, změna zákl.kapitálu, schvalování roční účetní závěrky apd.)
    - * **nená má pravomoc nad průběžným řízením ani průběžnou kontrolou společnosti**
  - **dozorčí rada a představenstvo**
    - * **volené správní orgány** - představují převodový stupeň mezi valnou hromadou (akcionáři) a managementem (vedením spol.)
    - * zajišťují efektivitu a kontrolu řízení společnosti
    - * **vybírají a jmenují vrcholný management** (je poté odpovědný těmto orgánům, nikoliv přímo akcionářům), podrobněji určují směřování společnosti (strategie), sledují finanční výkon firmy
    - * sestavují **výroční zprávu společnosti** (informace o společnosti pro akcionáře)
  - **specializované výbory**
    - * např. výbor pro odměňování

- * jsou **ustanoveny valnou hromadou** pro vymezený účel
- předpoklady efektivní správy:
  - **osobní majetková odpovědnost** správních ředitelů
  - **průhlednost jednání** správních orgánů
  - **kontrolovatelnost** ze strany akcionářů a státu

Corporate governance

189

- **dohled správních orgánů** (hlavně výše zmíněných) **nad managementem** (provozním vedením) společnosti
- má ohlídat vedení, aby plnilo svěřené úkoly s náležitou péčí (dohled vlastníka nad správcem)
- postupem času složitější - větší společnosti, globalizace + **více zainteresovaných subjektů** (stakeholders - zaměstnanci, obch. partneři apd.) - **další tržní mechanismy** (formy) **dohledu**, především:
  - **vnitřní a vnější audit**
    - * **vnitřní** provádějí orgány podřízené správním orgánům (např. dozorčí radě)
    - * **vnější** provádějí specializované firmy stojící mimo společnost
    - * **ověřování pravdivosti a věrnosti obrazu**, který podávají účetní dokumenty (rozvaha, výsledovka, závěrka, cashflow)
    - * zajištění transparentnosti a kontroly hospodaření
  - **kapitálové trhy**
    - * akciové společnosti denně hodnoceny **vývojem jejich akciového kurzu**
    - * specializované firmy (mmj. banky) provádějí **analýzy** a poskytují **doporučení investorům**
    - * **snižuje vlastníkům informační náklady** spojené s kontrolou managementu
  - **trhy manažerů a manažerských týmů**
    - * transparentní trh brání znovuzaměstnání špatných a nespolehlivých manažerů

Vnitřní a vnější model corporate governance

190

- rozdělení vychází z role vnitřních (firemních) a vnějších (hlavně kapitálové trhy) institucí při správě korporací

Vnější model

191

- **angloamerický model = jednostupňový**
  - **rada ředitelů** (výkonní ředitelé + neexecutivní ředitelé = nezávislé osobnosti, vykonávající kontrolní funkci)
- tradice **širokého akciového vlastnictví**, omezení role bank - **větší zájem o krátkodobou strategii, nižší zastoupení stakeholders ve vedení firmy**
- důležitá role **dobře fungujícího trhu cenných papírů** (burzy)
- role akcionářů spíše pasivní
- management **tlačen kzaměření na krátkodobé výsledky a vysokou cenu akcií**
  - pro investory je rozhodující výnosnost akcií, proto je jejich cena ukazatelem efektivity managementu
  - neefektivní management vede k nespokojenosti - cena akcií klesá a hrozí nepřátelské převzetí -

Vnitřní model

192

- **německojaponský = dvoustupňový** (aplikovaný v ČR s určitými odlišnostmi)
  - **správa výkonná = představenstvo** - rozhoduje
  - **správa kontrolní = dozorčí rada** - kontroluje
- výraznější role bank, pojišťoven, svazů, odborů apd. = **rozhodující role velkých a dlouhodobých vlastníků** = menší význam trhu CP, větší míra zadlužení a role půjček od bank
- koncentrované vlastnictví = **větší důraz na kontrolu korporace** - **vyšší zastoupení stakeholders ve vedení firmy**
- **zaměření na dlouhodobé výsledky**
- rizika užšího propojení podniku a bank = menší zájem o změny, **riziko insider tradingu** (zneužití vnitřních informací) - pro efektivitu potřeba konkurence bank

Problém pán a správce

193

- **management firmy je lépe informován o dění ve firmě než vlastníci** (= informační asymetrie) a může těchto **informací zneužít pro vlastní prospěch** (=oportunitní chování manažerů), což vede k neefektivitě a vyšším nákladům
- různé podoby této tzv. **technické neefektivnosti firem**:
  - přílišná averze k riziku a tím snižování možných zisků
  - zbavování se odpovědnosti přes nadměrně složitou strukturu orgánů
  - zneužívání firemního majetku pro osobní účely
  - tolerování zbytečných nákladů (zvyšování mzdy, mimosoudní vyrovnání apd.)
  - snižování výkonových standartů a cílů
- doporučení jak řešit tento problém jsou nejednotná
  - **vyšší kontrola ze strany vlastníků** (vyžadování více informací, speciální motivační nástroje pro manažery apd.)
  - **vyšší kontrola ze strany státu** (X nemusí být prospěšná - omezování managementu vede ke snižování jeho efektivnosti (administrativní zátěž, nižší motivace, omezení rozhodovacích pravomocí apd.))

URBAN, Jan, *Teorie národního hospodářství*, str. 214-220

Dodatek 1

Seznam otázek

1. Absolutní a komparativní výhody v mezinárodním obchodě, vysvětlete na příkladu	M.1
2. Agregátní poptávka a nabídka, potenciální a reálný produkt	K.2
3. Aktiva, jejich druhy a vlastnosti, stanovení ceny aktiv	G.3
4. Automatické stabilizátory a jejich funkce, vysvětlete na příkladu	K.4
5. Bankovní systém, tvorba peněz a peněžní multiplikátor	I.5
6. Bezprostřední a konečné cíle měnové politiky, cílování inflace	I.6
7. Cenová a necenová konkurence, principy marketingu	C.7
8. Cenová, důchodová a křížová elasticita poptávky	D.8
9. Cíle, náklady, příjmy a zisk firmy	E.9
10. Cíle, principy a nástroje stabilizační politiky	K.10
11. Daně, jejich druhy a ekonomické vlastnosti, daňová politika	L.11
12. Deflace, její příčiny a důsledky, past likvidity a kvantitativní uvolňování	I.12
13. Devizové režimy a jejich národohospodářské důsledky	M.13
14. Diskontní, lombardní a repo sazba jako měnové nástroje	I.14
15. Efektivnost dokonalé konkurence	F.15
16. Efektivnost zdanění, daňové břemeno a „náklady mrtvé váhy“, Lafferova křivka	L.16
17. Ekonomická efektivnost, Paterovo a Kaldor-Hicksovo kritérium efektivnosti	B.17
18. Ekonomické aspekty správy korporací	E.18
19. Ekonomické chování byrokracie	N.19
20. Ekonomické multiplikátory a jejich význam (Keynesův multiplikátor, peněžní multiplikátor, fiskální multiplikátor)	K.20
21. Ekonomický pohled na vybrané právní formy podniků, jejich výhody a nevýhody	E.21
22. Ekonomický růst a rozvoj, zdroje a typy růstu, růstová politika	J.22
23. Euro a Maastrichtská kritéria, Pakt stability a růstu	L.23
24. Externality, jejich příčiny, důsledky a řešení	N.24
25. Financování firmy, finanční ukazatele a jejich funkce při řízení firmy	E.25
26. Finanční a měnová krize, možné příčiny a důsledky	K.26
27. Fiskální multiplikátory, efekt vytěsňování	K.27
28. Fiskální politika, její cíle a nástroje	K.28
29. Funkce a nástroje centrální banky	I.29
30. Hlavní historické a současné směry ekonomického myšlení	A.30
31. Hospodářská politika, její cíle, druhy a účinnost, magický čtyřúhelník	C.31
32. Hospodářský cyklus, jeho příčiny a fáze	K.32
33. Chování firem v podmínkách dokonalé a monopolistické konkurence	F.33
34. Chování firem v podmínkách oligopolu a monopolu	F.34
35. Implicitní a explicitní náklady firmy, ekonomický a účetní zisk	E.35
36. Inflace a její měření, druhy, příčiny a důsledky inflace, inflační daň	I.36
37. Instituce kapitálového trhu a jejich význam	G.37
38. Investiční akcelerační a multiplikátor a jejich význam pro průběh hospodářského cyklu	K.38
39. Investování a spekulace, vznik a důsledky „investičních bublin“	G.39
40. Kapitál, jeho vznik, formy a funkce	G.40
41. Komoditní peníze, zlatý standard, peníze s nuceným oběhem	I.41
42. Konkurenční politika, antimonopolní zákonodárství, regulace přirozených monopolů	F.42
43. Kvantitativní teorie peněz a cen, Fisherova rovnost	I.43
44. Marginální náklady a jejich význam	E.44
45. Měnová báze a tvorba peněz, peníze jako dluh	I.45
46. Metody měření HDP	B.46
47. Mezinárodní ekonomická integrace a její formy, globalizace ekonomiky	M.47
48. Mezinárodní měnové vztahy, devizové trhy, optimální měnové zóny	M.48
49. Model ekonomického koloběhu	B.49
50. Monetární politika a její nástroje	I.50

51. Nabídka a poptávka na trhu peněz, cena peněz, výnosová křivka	I.51
52. Nabídka, poptávka a rovnováha na trhu kapitálu	G.52
53. Náklady a nákladové křivky firmy, analýza firemních nákladů	E.53
54. Náklady alternativ a utopené náklady, ilustrujte na příkladech	B.54
55. Národohospodářské agregáty a jejich význam	B.55
56. Nástroje expanzivní fiskální a monetární politiky, jejich význam a účinnost	I.56
57. Nástroje restriktivní měnové a rozpočtové politiky, jejich význam a účinnost	I.57
58. Nedokonalá konkurence, příčiny vzniku a hlavní typy, ztráta blahobytu v podmínkách nedokonalé konkurence F.58	F.58
59. Nezaměstnanost, příčiny, druhy a měření, vztah nezaměstnanosti a inflace	H.59
60. Nezávislost a odpovědnost centrální banky	I.60
61. Normální zisk firmy, ekonomická renta a její dobývání	E.61
62. Omezení měnové a fiskální politiky	I.62
63. Peníze, jejich funkce a formy, úloha zlata v dějinách	I.63
64. Platební a obchodní bilance, jejich struktura a význam	M.64
65. Poptávka a nabídka na trhu práce, vliv substitučního a důchodového efektu na nabídku práce	H.65
66. Poptávkové a nabídkové šoky, jejich vliv na recesi	K.66
67. Primární a sekundární kapitálové trhy a jejich význam	G.67
68. Principy ekonomické teorie veřejné volby	N.68
69. Produktivita práce a kapitálu a jejich faktory, politika nabídkové strany	J.69
70. Přebytek výrobce a spotřebitele, efektivita tržní rovnováhy	D.70
71. Předmět národohospodářské teorie a její základní kategorie	A.71
72. Rozdělení důchodů, nerovnosti v důchodech, přerozdělovací procesy a jejich nástroje	H.72
73. Selhání vlády a jeho příčiny	C.73
74. Soukromé a veřejné statky, veřejné poskytování statků	N.74
75. Státní regulace trhů, ceny ve smíšené ekonomice	C.75
76. Státní rozpočet, základní struktura jeho příjmové a výdajové stránky	L.76
77. Státní zásahy do cen, jejich příčiny, důsledky a efektivita	D.77
78. Struktura trhu a tržní síla, relevantní trh	F.78
79. Subjekty kapitálového trhu	G.79
80. Teorie hospodářského růstu	J.80
81. Transakční náklady a Coaseův teorém	N.81
82. Trh a tržní systém, typy trhů	C.82
83. Trh dokonalé konkurence a postavení firmy na tomto trhu	F.83
84. Trh práce (poptávka, nabídka a rovnováha)	H.84
85. Trhy výrobních faktorů, jejich úloha, specifika a regulace	B.85
86. Tržní a netržní faktory determinace mezd, mzdová strnulost, jej příčiny a důsledky	H.86
87. Tržní cena a její funkce	C.87
88. Tržní selhání, jeho druhy a příčiny, ilustrujte na příkladech	C.88
89. Typy ekonomických subjektů, jejich postavení a úloha v národním hospodářství	B.89
90. Veřejná a soukromá řešení tržních selhání	C.90
91. Veřejná produkce statků, její příčiny a důsledky	N.91
92. Veřejné a částečně veřejné statky, společné zdroje	N.92
93. Veřejné finance, jejich funkce a složky, státní rozpočet a jeho deficity	L.93
94. Vymezení peněz, peněžní zásoba a peněžní agregáty	I.94
95. Vývoj evropské ekonomické integrace, jednotný vnitřní trh, hospodářská a měnová unie EU	M.95
96. Význam a struktura rozvahy firmy	E.96
97. Základní ekonomické otázky, typy a odlišnosti ekonomických systémů	B.97
98. Základní ekonomické principy a modely, metodické chyby ekonomického uvažování	B.98
99. Zákon klesajícího mezního produktu, princip úspor z rozsahu	E.99
100. Zákon poptávky, zákon nabídky, zákon poptávky a nabídky, zákon jedné ceny	D.100